

Sprawozdanie

komisji kultury krajowej o sprawozdaniu Wydziału krajowego w przedmiocie popierania spółek melioracyjnych, o petycji Towarzystwa rolniczego okręgowego Tarnowskiego i o petycji oddziału gal. Towarzystwa gospodarskiego w Sanoku.

Wysoki Sejmie!

Uchwałami Wys. Sejmu przydzielone zostały komisji kultury krajowej: Sprawozdanie Wydziału kraj. w przedmiocie popierania spółek melioracyjnych L. 38.808/882,— petycja Towarzystwa rolniczego okręg. Tarnowskiego L. 384 p. 289 i petycja Oddziału galic. Towarzystwa gospodarskiego w Sanoku L. 365 p. 276. Ponieważ wszystkie trzy te akta odnoszą się do rozwoju melioracji gruntowych i w ścisłym zostają ze sobą związku, przeto komisja kultury krajowej postanowiła objąć takowe jednym sprawozdaniem i przedłożyć Wys. Sejmowi odpowiednie wnioski, które zdaniem komisji kultury krajowej wzajemnie się uzupełniają.

Sprawozdanie Wydziału krajowego uzasadnia potrzebę udzielania bezpłatnie pomocy technicznej spółkom wodnym dla regulacji wód niespławnych lub melioracji lokalnej w sposób następujący:

„Uchwałą z dnia 21. Października 1881 r. przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu pomiędzy innymi niezadowolonymi petycjami także petycję komitetu c. k. Towarzystwa gosp. gal. w sprawie melioracji rolnych do załatwienia, jeżeli uzna za stosowne, podług sprawozdania komisji“.

„W petycji tej, wniesionej w myśl uchwały Rady ogólnej galic. Towarzystwa gospodarskiego z dnia 22. Września 1881 r. uprasza komitet tegoż Towarzystwa Wysoki Sejm:“

„1. Ażeby polecił Wydziałowi krajowemu przedłożenie na najbliższej sesji, projektu z organizowania krajowej służby melioracyjnej — w tym kierunku, aby wszelkie do dzieła melioracji drugorzędnej odnoszące się plany, tak na wezwanie stron, jak i z inicjatywy kraju, bez kosztów dla stron skuteczniane być mogły“.

„2. Ażeby upoważnił Wydział krajowy do udzielania zgłaszającym się stronom interesowanym pomocy technicznej biura melioracyjnego do wypracowania planów, bez żądania zwrotu jakichkolwiek kosztów“.

„Komisja kultury krajowej w sprawozdaniu swoim o powyższej petycji uznała w zasadzie potrzebę przyjęcia w pomoc dzieła melioracji w kraju — i objawiła zdanie, że koszta planów melioracyjnych jakkolwiek nieznaczne, powstrzymują włościan od przystępowania do spółek wodnych“.

„Z drugiej strony jednak zauważyła komisya, że petycja idzie za daleko — żądając, by kraj wziął na siebie koszta zdjęcia i planów melioracyi także dla poszczególnych właścicieli gruntu, gdyż w tym wypadku namnożyłyby się zgłoszenia i obciążyłyby znacznie budżet krajowy“.

„Natomiast zgodziła się komisya z myślą przyjęcia na koszt kraju kosztów w mowie będących, o ile to dotyczy spółek wodnych w myśl krajowej ustawy wodnej z dnia 14. Marca 1875. Tworzenie bowiem podobnych spółek, które podnieść mogą znakomicie dobrobyt kraju, uważa komisya za obowiązek Reprezentacyi kraju, tem bardziej, że koszta stąd urosłe nie obciążą zbytecznie budżetu“.

„W uwzględnieniu powyższych uwag zaproponowała komisya kultury krajowej następną uchwałę:“

„Wysoki Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby na najbliższej sesyi przedłożył projekt zorganizowania krajowej służby melioracyjnej w ten sposób — aby wszelkie odnoszące się do działu melioracyi drugorzędnych czyli spółek wodnych plany, tak na wezwanie stron jak z inicjatywy kraju, względnie Wydziału krajowego, bez kosztów dla stron uskuteczniane być mogły“.

„Zawiazywanie spółek wodnych w kraju naszym, gdzie tyle wód niespławnych, wyrządzających rok rocznie wielkie szkody rolnictwu, jest nieuregulowanych, — a ogromne obszary pól z podglebiem nieprzepuszczalnem — tudzież łąk i pastwisk zabagnionych, potrzebuje melioracyi — zasługuje na szczególną uwagę i opiekę c. k. Władz rządowych i Reprezentacyi kraju“.

„W uznaniu tej ważności spółek wodnych dla podniesienia rolnictwa i dobrobytu w kraju, Wysoki Sejm przychodził już kilkakrotnie w pomoc takim przedsięwzięciom bądź to subwencyami bądź też pożyczkami“.

„Jedną z główniejszych przeszkód dla tworzenia się liczniejszych spółek wodnych w kraju, stanowi, obok braku inicjatywy, obawa przed kosztami przedwstępnyimi zdjęć niwelacyjnych i sporządzania planów wraz z kosztorysem i repartycją kosztów, — które to czynności przed zawiązaniem spółki przedsięwzięte być muszą. Często bowiem zdarzyć się może, że zamierzonej melioracyi ze względu na trudności techniczne, prawnicze lub finansowe, przeprowadzić nie można, a w takim razie koszt za elaborat techniczny poniesiony przez inicjatora, z powodu niedojścia spółki do skutku, nie mógłby mu być zwrócony przez ogół interesentów“.

„Ta niepewność odzyskania kosztów poniesionych na przedwstępne roboty melioracyjne, przez gorliwszych obywateli zajmujących się inicjowaniem tak doniosłych przedsięwzięci w kraju, jest przeszkodą, że spółki wodne nie mogą wejść w życie nawet w takich wypadkach, gdzie spodziewane z podjętej melioracyi korzyści nie ulegają najmniejszej wątpliwości, a wykonanie jest możebne i łatwe“.

„W uwzględnieniu podobnych trudności powstających przy zawiązywaniu się spółek wodnych, zwolnił Wysoki Sejm spółkę zawiązać się mającą dla regulacyi rzeki Wisłoka od uiszczenia opłat za pomoc techniczną biura melioracyjnego, a podobnież Wydział krajowy czuł się spowodowanym w 1880 r. polecić biurowi melioracyjnemu wypracować bezpłatnie wszystkie plany i kosztorysy dla regulacyi rzeki Żabnicy w powiecie Tarnowskim“.

„Z powyższych powodów sądzi Wydział krajowy, że byłoby rzeczą słuszną i w innych uwzględnienia godnych wypadkach w podobny sposób przyjść w pomoc wszystkim takim spółkom wodnym w kraju, które mają na celu uregulowanie wód niespławnych — lub melioracje lokalne na większych obszarach. Tym sposobem nie tylko stałoby się zadość względem słuszności, lecz ułatwiłoby się niezmiernie tworzenie się tak doniosłych przedsięwzięci“.

„Koszta, jakie z tego tytułu wynikną, przyczynią się znacznie do podniesienia produkcyi rolniczej w kraju, a spowodują nieznaczne tylko przekroczenie preliminarzanego wydatku na biuro i kurs melioracyjny“.

Komisja kultury kraj. dzielając w zupełności zapatrywania w tym względzie Wydziału krajowego czyni wszelako w jego wniosku dwie poprawki, 1. zamiast słowa „zawiazanym“ ma być: „zawiazującym się“, gdyż właśnie do zawiazania spółki wodnej, plany i kosztorysy są potrzebne, a więc działalność bióra melioracyjnego musi być wdrożoną przed prawomocnem zawiazaniem spółki jako czynność przygotowawcza.

2. Wydział krajowy wnosi przyjęcie przestrzeni najmniej 350 hktl. (600 morgów) na której melioracja ma być wykonaną jako podstawy do udzielenia bezpłatnej pomocy technicznej, Komisja kultury krajowej uważa, iż przestrzeń taka jest za wielką, gdyż w razie n. p. 200 sążni szerokości promienia terenu inundacyjnego 350 hektarów -rozciągnęło by się na przeszło $\frac{5}{4}$ mili długości, gdy tymczasem już 200 hektarów (około 375 morgów) rozciąga się na $\frac{3}{4}$ mili długości co stanowi przecież bardzo poważny przedmiot pracy melioracyjnej. Przyjęcie zresztą za podstawę do udzielenia bezpłatnej pomocy technicznej przestrzeni najmniej 350 hektarów utrudniłoby zawiazywanie spółek na gruntach włościańskich, gdzie trzebaby kilka odległych od siebie gmin do jednego przedsiębiorstwa połączyć. Dla tego Komisja kultury krajowej zmniejszyła w swym wniosku proponowaną przez Wydział krajowy przestrzeń 350 hektarów na 200 hektarów (około 375 morgów).

Potrzeba melioracyj gruntowych tak istotną się pokazała, iż zgłoszenia o pomoc techniczną potroiły się w ostatnim roku w porównaniu do roku poprzedniego, a przy udzielaniu tej pomocy spółkom wodnym bezpłatnie, jeszcze szerszy przybiorą zakres. W różnych stronach kraju toczą się rokowania celem zawiazania spółek wodnych, które tylko planów i kosztorysów oczekują.

Petycja Towarzystwa roln. okręg. Tarnowskiego odnosząca się do tego przedmiotu, zawiera dwa wnioski:

Co do 1. Towarzystwo rolnicze okręg. Tarnowskie przychodzi z prośbą o wzmocnienie sił technicznych tamtejszej ekspozytury bióra melioracyjnego, która otrzymując zgłoszenia nietylko z najbliższych okolic Tarnowa, ale także z dalszych stron t. j. z powiatów: Pilźnieńskiego, Dąbrowskiego, Mieleckiego, Kolbuszowskiego, a wreszcie Brzeskiego i Bocheńskiego, w żaden sposób pracy takiej przy udziale jednego inżyniera podołać nie jest w stanie.

Już dotąd Ekspozytura Tarnowska otrzymawszy na to zezwolenie Wydziału krajowego posługiwała się bezpłatnym inżynierem praktykantem, który nie mając chwilowo umieszczenia musiał tymczasowo zadowolnić się opłaceniami przez strony dyetami i kosztami podróży — lecz wynagrodzenie takie nie może być dostatecznem dla stałego współpracownika. Towarzystwo rolnicze okręg. Tarnowskie żąda więc przydzielenia do Ekspozytury Tarnowskiej, jeszcze jednego inżyniera lub ustanowienia nowej ekspozytury w jednym z sąsiednich powiatów.

W obec dotychczasowego już rozwoju prac melioracyjnych wzmocnienie sił technicznych jest rzeczywiście koniecznem. — Komisja kultury krajowej sądzi wszelako, iż należy upoważnić Wydział krajowy do przyjęcia jednego jeszcze inżyniera — praktykanta w ogóle przy biórze melioracyjnem krajowem i uwzględnienia słuszych życzeń Towarzystwa roln. Tarnowskiego przez przydzielenie go tymczasowo do Ekspozytury Tarnowskiej; nie należy jednak łączyć go stale z tą ekspozyturą, gdy właśnie w myśl petycji samej, może się okazać w przyszłości potrzeba urządzenia w innem miejscu osobnej ekspozytury.

Fundusze na utrzymanie biura melioracyjnego udzielone były przez Wysoki Sejm w r. 1878. w szczipło zakreślonych granicach, niejako na próbę, czy nowa instytucja ta się rozwinie i znajdzie szersze zastosowanie. Gdy działalność jej okazała się w przeciągu lat paru nad wszelkie spodziewanie skuteczną i rozmiary jej z dniem każdym wzrastają, nie mógłby już teraz Wydział krajowy wystarczyć pierwotnym funduszem, lecz czerpał go z 4ch źródeł: 1) z przeznaczonych przez Sejm na biuro melioracyjne 3500 zł.; 2) z subwencji rządowej 1000 zł.; 3) z części kwoty przeznaczonej na szkołę podmajstrzych w Dublinach, która skutkiem niemożności pomieszczenia więcej niż 8miu uczniów w całości wyczerpywaną nie bywa i 4) z należności ściąganych od stron za plany

co rocznie około 800 zł. wynosiło i służyło na podwyższenie dochodów inżynierów melioracyjnych, którzy co do stałej ich pensji niżej są płatni od inżynierów drogowych. Te nadzwyczajne wpływy funduszków były przyczyną, iż przy tak znacznem rozwoju czynności biura nie nastąpiło przekroczenie budżetu, jeżeli jednak siły jego mają być wzmocnione, uposażenie też choćby skromnie powiększonym być musi.

Komisya kultury krajowej widzi się spowodowaną odnośnie właśnie do tej sprawy, zwrócić uwagę Wys. Wydziału krajowego jako upoważnionego przez Sejm do wymiaru wynadgródenia inżynierów biura melioracyjnego, że wynadgródenia ich z funduszu uzyskanego od stron za plany, mogłoby z czasem wprowadzić na niewłaściwą drogę pilniejszego wykonywania planów płatnych, niż bezpłatnych, że zatem lepiej jest zdaniem Komisji kultury krajowej, przeznaczyć inżynierom stałe wynadgródenie, odpowiednie ich uzdolnieniu i zasługom i lepiej podwyższyć im pensję do wysokości obecnych dochodów ubocznych, a natomiast należitości od stron za plany przelewać wprost do funduszu krajowego.

Co do 2. Petycja Tow. roln. okręg. Tarnowskiego porusza myśl bardzo ważną, odnoszącą się do praktycznego przeprowadzenia prac melioracyjnych i nprasza, ażeby do inżynierów melioracyjnych przydzieleni byli stale funkcyonujący podmajstrzy do wykonywania i nadzorowania robót melioracyjnych. Ze sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za czas od 1. Lipca 1881., w ustępie „biuro melioracyjne“ okazuje się dowodnie, porównując cyfry ilości przygotowanych planów, a wykonanych lub rozpoczętych dopiero robót, iż stosunek ostatnich jest zbyt małym do pierwszych, co wedle zasiągniętych informacji i zeznań stron interesowanych, jedynie brakowi organów wykonawczych przypisać należy. Inżynierowie biura melioracyjnego nie mogą nadzorować jednej i tej samej roboty aż do jej ukończenia, mając w innych okolicach równocześnie rozpoczęte prace, oraz plany do przygotowania. Lokalne więc roboty jedynie wéwczasom podmajstrzym powierzone być winny pod ogólnym nadzorem Inżynierów biura melioracyjnego. Przy znanem uzdolnieniu naszego ludu, podmajstrzych takich nie trudnoby wytworzyć, tem więcej, iż czynność ich polega na praktycznem rozpoznaniu i przeprowadzeniu planu i na odpowiedniem wykonaniu robót, do czego jednoroczna przy inżynierze praktyka w zupełności wystarczyłoby mogła. Wszelako poduczeni już podmajstrzy przy letnich robotach melioracyjnych, gdy z nadchodzącą zimą unajdują się bez zarobku i utrzymania, przyjmują stałe zobowiązania w służbie prywatnej i do następnych robót melioracyjnych użytymi być już nie mogą, a Inżynierowie nowych podmajstrzych wyuczać muszą na czem czas i dobroć wykonania nieobliczone straty ponosi. Żeby temu zapobiedz, niezbednem się okazuje, związać z organizacją biura melioracyjnego kilku stałych podmajstrzych, którzy opłacani przez strony interesowane w ciągł prac wiosennych, letnich i jesiennych, dostawaliby pewne zasiłki z funduszu krajowego na zimę, a następnie byłiby obowiązani do podjęcia dalszych czynności melioracyjnych. Zasiłki takie byłyby bardzo nieznaczne i nie obciążą zbyt znacznie budżetu krajowego, ale wydają się tem potrzebniejsze, iż będą jedynym środkiem do użytkowania dla organizacji biura melioracyjnego tych uczniów, którzy wyjdą z ukończonego kursu melioracyjnego w Dublanach, a którzy nie zobowiązani żadną umową i nie mając zapewnionego utrzymania, przyjmują stałe obowiązki prywatne, czy to w kraju, czy po za jego granicami, ale w każdym razie bez pożytku dla naszych melioracji gruntowych. Cel zatem kursu melioracyjnego byłby tym sposobem stracony. Jeżeli natomiast będzie wyznaczony fundusz na subwencyonowanie podmajstrzych, to nadal za warunek przyjęcia do kursu melioracyjnego w Dublanach postawić można umowę służenia organizacji biura melioracyjnego przez pewien przeciąg lat.

Petycja Oddziału galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego w Sanoku uprasza o ustanowienie tamże expozytury biura melioracyjnego na wzór expozytury Tarnowskiej.

Petycja ta jest ze wszech miar uzasadnioną.

Okolicę tamtejszą przerzynają liczne dorzecza rzek Sanu i Wisłoka wraz z ubocznymi dopływami, a jak z jednej strony działają one korzystnie na urodzajność powierzchni gleby, tak z drugiej wymagają umiejętnej melioracji dla skorzystania z tych darów natury, a odwrócenia klęsk, które rzeki w dzikim stanie powodują, narażając całe wsie na wylewy, zabagniają łąki i utrudniając odpływ wód z pól ornych. W skutku nieprzepuszczalnego, ilastego podglebia, urodzajna powierzchnia gruntu cierpi tam do tego stopnia na zbytek wilgoci, iż w wielu miejscach wszelkie racjonalne gospodarstwo jest niemożliwym. Jako naturalne następstwo potrzeby, od dłuższego już czasu wynonywane są w tamtejszych stronach liczne melioracje gruntowe, które po utworzeniu biura melioracyjnego tem szersze przybrały rozmiary. Corocznie wysyłani tam inżynierowie pracują od wiosny do jesieni i nie ma może drugiej okolicy, w którejby działalność biura melioracyjnego większe miała zastosowanie. Wszelako przy robotach wodnych szczególnie, dorywcza czynność nie tylko nie jest skuteczną, ale częstokroć szkodliwą być może i jeżeli gdzie, to właśnie w tych pracach jednolitego planu, kierownictwa robotami i nieprzerwanej kontroli potrzeba, a w okolicy, która tak czynną na tem polu się okazuje, uzyskanie tych warunków jest uzasadnione. Obecnie przybywa regulacja Wisłoka, dla której plany przygotować i roboty nadzorować polecił Wysoki Sejm bezpłatnie Wydziałowi krajowemu za pomocą biura melioracyjnego. Roboty około tej regulacji trwać będą lat kilka, a nieustanne posyłanie Inżynierów spowoduje nie tylko znaczne koszty, ale co gorsze niesystematyczny kierunek prac i niedokładność w wykonaniu. Natomiast koszty na Expozyturę są tak małe, bo tworzą tylko dodatek dla Inżyniera, że z pewnością mniej wyniosą, niż ciągła jego wysyłka na rachunek funduszu krajowego.

Dlatego Komisya kultury krajowej zgadza się w zupełności z prośbą Oddziału galic. Towarzystwa gosp. w Sanoku.

Z tych wszystkich powodów Komisya kultury krajowej wnosi :

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

1. Sejm upoważnia Wydział krajowy do udzielania spółkom wodnym zawiązującym się w celu regulacji wód niespławnych lub melioracji lokalnej na obszarze wynoszącym najmniej 200 hektarów (około 375 morgów) bezpłatnej pomocy technicznej biura melioracyjnego dla przeprowadzenia zdjęć niwelacyjnych oraz sporządzenia planów i kosztorysów.
2. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu celem wzmocnienia sił technicznych biura melioracyjnego kredyt do wysokości 600 zł. w. a. rocznie.
3. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu celem subwencyonowania stałych podmajstrzych przy robotach melioracyjnych wykonywanych pod nadzorem inżynierów biura melioracyjnego kredyt do wysokości 600 zł. rocznie.
4. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu utworzenie Expozytury biura melioracyjnego w Sanoku i otwiera w tym celu Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 200 zł. rocznie.
5. Otworzone pod 2., 3. i 4. kredyty będą pokryte z funduszu krajowego.
6. Petycja L. 386 p. 289 co do punktu 1. przekazuje się Wydziałowi krajowemu do możliwego uwzględnienia, co do punktu 2., petycja ta załatwioną została uchwałą 3cią.
7. Petycja L. 365 p. 276 załatwioną została uchwałą 4tą.

Przewodniczący :

J. Czartoryski w. r.

Sprawozdawca :

Gorajski w. r.

